

Outi Veivo, Teppo Jakonen, Päivi Laine & Saija Merke (toim). Kieli avaimena muuttuvaan maailmaan. Språk som nyckel till en föränderlig värld. Language as a key to a changing world. AFinLAN vuosikirja 2025. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 82. Jyväskylä. s. 127–157.

Sari Pöyhönen

Jyväskylän yliopisto

Eeva-Leena Haapakangas

Jyväskylän yliopisto

Samu Kytölä

Jyväskylän yliopisto

Marjatta Koivisto

Jyväskylän yliopisto

Eero Valkonen

Jyväskylän yliopisto

Pakkomuuttajat ruotsin kielen oppijoina ja käyttäjinä – kielellisen kansalaisuuden teemoja suomenruotsalaisissa sanomalehdissä

Nostot

- Lehtiaineistossa ruotsi esitetään kotoutumiskielenä myönteisessä valossa mutta suomen tärkeys tunnustetaan.
- Lehtijutuissa eniten äänessä ovat pakkomuuttajat, opettajat, viranomaiset, vapaaehtoiset ja toimittajat.
- Lehtiaineistosta paikantuvat ruotsin kielen helppous, sen asema vaihtoehtona suomelle ja sen alueellinen kattavuus.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Abstract

In this article, we examine the ways in which the learning and use of Swedish by forced migrants is discussed in the three prominent Finnish Swedish-language newspapers *Hufvudstadsbladet*, *Vasabladet* and *Västra Nyland*. We focus on themes emerging in newspaper articles about the language choices of asylum seekers mainly from the Middle East (years 2015–2016) and of beneficiaries of temporary protection from Ukraine (years 2022–2023). First, we review forced migration and integration in Finland via Swedish from the perspectives of terminology, statistics, legislation and previous media research. We then consider the premise of linguistic citizenship (Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004) and review key features of media discourses of immigration in research literature. In the analysis, we examine four main themes in our data – (1) who get to speak about Swedish in the articles, (2) the perceived easiness of Swedish, (3) Swedish as an alternative to Finnish, and (4) the wider Swedish-language area. Finally, we discuss the findings in a broader societal context.

Keywords: forced migrants, linguistic citizenship, Swedish, newspapers

Asiasanat: pakkomuuttajat, kielellinen kansalaisuus, ruotsin kieli, sanomalehdet

1 Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastelemme, miten pakkomuuttajien ruotsin kielen oppimista ja käyttöä uutisoidaan Suomen ruotsinkielisissä sanomalehdissä. **Pakkomuuttaja**-käsitteellä (*forced migrant*) tarkoitamme henkilöä, joka joutuu pakenemaan vastoin tahtoaan esimerkiksi konfliktin, vainon tai luonnonkatastrofin vuoksi (Hynes 2021). Keskitymme siihen, millaisia teemoja etupäässä Lähi-idästä vuosina 2015–2016 tulneiden turvapaikanhakijoiden ja Ukrainasta vuosina 2022–2023 tulneiden, tilapäistä suojelua saavien, kielivalinnoista lehtiteksteissä esiintyy.

Artikkeli on osa *Medspråk*-tutkimushanketta, jossa tarkastellaan kielipoliittisia ratkaisuja turvapaikkaprosessissa ja kotoutumista ruotsinkielisillä alueilla sekä sitä, miten pakkomuuttajat voivat toteuttaa kielellistä kansalaisuuttaan (*linguistic citizenship*, Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004; tarkemmin luvussa 3). Etnografisessa tutkimuksessamme olemme keskittyneet ruotsinkieliseen Pohjanmaahan sekä Länsi-Uuteenmaahan. Saadaksemme kattavan kuvan Manner-Suomen kielipoliittisista ratkaisuista ja suhtautumisesta ruotsin kieleen kotoutumiskielenä analysoimme myös ruotsinkielisiä sanomalehti- ja mediatekstejä, jotka ovat tämän artikkelin aineistona. Artikkelimme pääkysymykset ovat seuraavat:

1. Miten pakkomuuttajien ruotsin kielen oppimista ja käyttöä sanomalehdissä uutisoidaan?
2. Millaista kuvaa sanomalehdet tuottavat kielellisestä kansalaisuudesta?

Artikkeli etenee seuraavasti: Aluksi käsittelemme pakkomuuttoa ja ruotsin kielellä kotoutumista käytetyn käsitteistön, tilastojen, lainsäädännön ja aiempien tutkimusten ja selvitysten näkökulmista. Sen jälkeen pohdimme kielellisen kansalaisuuden käsitettä ja lähtökohtia sekä mediadiskurssien keskeisiä piirteitä. Katsauksen jälkeen kuvaamme tutkimusaineistomme keruuprosessia ja käyttämiämme analyysimenetelmiä. Analyysiosiossa tarkastelemme neljää aineistosta paikantamaamme teemaa: ruotsin kielestä puhujat, ruotsin kielen koettu helppous, ruotsin kieli vaihtoehtona suomen kielelle ja ruotsin kielen alueellinen kattavuus. Lopuksi pohdimme tutkimustuloksia erityisesti yhteiskunnallisen relevanssin kannalta ja esittelemme mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Pakkomuutto ja ruotsin kielellä kotoutuminen

2.1 Pakkomuuton käsitteitä, tilastoja ja lainsäädäntöä

Pakkomuuttajan käsite on liukuva, minkä vuoksi sen käyttövoimaa monenlaisten elämäntilanteiden kuvaajina on kritisoitu. Olennaista käsitteen ymmärtämisessä on, että pakkomuuton taustalla on tyypillisesti vakavia ihmisoikeusrikkomuksia ja että pakkomuuttajilla on vastaanottavassa maassa erilaisia perustarpeita verrattuna vapaaehtoisesti maahan muuttaneisiin. (Turtiainen 2016.) Käsitteet **kiintiöpakolainen**, **turvapaikanhakija** ja **tilapäistä suojelua saava** ovat pakkomuuttajan alakäsitteitä.

Vuonna 2015 Suomesta haki kansainvälistä suojelua 32 476 henkilöä, mikä oli määrältään kymmenkertainen verrattuna vuoden 2014 hakijamäärään (Euroopan muuttoliikeverkosto 2016). Vuonna 2016 hakijamäärä laski jyrkästi, ja Suomesta haki kansainvälistä suojelua enää 5651 henkilöä (Euroopan muuttoliikeverkosto 2017). Venäjän hyökkäyssodan alettua vuonna 2022 Euroopan unionissa otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön tilapäisen suojelun direktiivi, joka mahdollistaa suojelun rajatulle ihmisryhmälle tavallista turvapaikkamenettelyä nopeammin ja kevyemmin (Sisäministeriö 2025). Vuosina 2022–2024 noin 77 000 ukrainalaista haki tilapäistä suojelua Suomesta. Samana ajankohtana kansainvälistä suojelua haki 10 659 henkilöä. Suurin osa hakijoista oli Ukrainan, Somalian, Syyrian ja Irakin kansalaisia. (Sisäministeriö 2024; Euroopan muuttoliikeverkosto 2023, 2024.)

Kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023) koskee kotoutumistoimia niille maahanmuuttaneille, joilla on oleskelulupa ja jotka asuvat pysyvästi Suomessa. Lain 5. pykälän mukaan kotoutumisen edistämällä tarkoitetaan toimia, joilla tuetaan maahanmuuttaneen mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen sekä edistetään yhteiskunnan vastaanottavuutta. Lisäksi laissa säädetään, että lakia soveltavan viranomaisen on tarjottava perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta sekä maahanmuuttaneen oikeuksista ja velvollisuuksista (11 §). Kotoutumissuunnitelmassa

(19 §) tulee sopia suomen tai ruotsin kielen opinnoista sekä ohjauksesta ja neuvonnasta. Laissa on myös 25. pykälä monikielisestä yhteiskuntaorientaatiosta, jota kunnan on vastuullisena viranomaisena järjestettävä mahdollisuuksien mukaan kotoutuja-asiakkaiden äidinkiellillä tai muutoin heidän hyvin osaamillaan kielillä. Kotoutumiskoulutuksesta säädetään, että sen tulee sisältää suomen tai ruotsin kielen opetusta (26 §).

Kotoutumislakiin pohjautuvassa *Tervetuloa Suomeen* -oppaassa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022: 37, 39) kirjoitetaan suomen ja ruotsin kielellä kotoutumisesta seuraavasti:

Suomea puhuu äidinkielenään noin 87 prosenttia suomalaisista. Ruotsia puhuu äidinkielenään noin 5 prosenttia suomalaisista. Kun mietit, kannattaako sinun opiskella suomea vai ruotsia, ota huomioon, kumpaa kieltä puhutaan asuinpaikallasi ja lähiympäristössäsi. Useimmissa työpaikoissa on välttämätöntä osata suomea. Jos haluat opiskella Suomessa, tarvitset todennäköisesti suomen kielen taitoa. Suomea tai ruotsia kannattaa opiskella, vaikka et aikoisit asua maassa pitkään. Vaikka Suomessa osataan englantia melko hyvin, on suomen tai ruotsin kielen osaamisesta sinulle paljon hyötyä.

Ruotsinkielinen kotoutuminen voi olla sinulle hyvä vaihtoehto esimerkiksi jos:

- » Asut alueella, jossa on paljon ruotsinkielisiä.
- » Sinulla on ruotsinkielisiä perheenjäseniä tai sukulaisia.
- » Osaat jo jonkin verran ruotsin kieltä.
- » [––]'Ruotsin kielen taidosta voi olla hyötyä, kun etsit töitä. Huomioi kuitenkin, että useimmissa työpaikoissa vaaditaan suomen kielen taitoa. Vaikka valitset ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen, sinun kannattaa jossain vaiheessa opiskella myös suomen kieltä.

Oppaassa suomi on valtakieli ja suomen käyttöalat niin maantieteellisesti kuin eri elämänpiireissä ovat ruotsin kieltä laajemmat. Ruotsin kieli kotoutumiskielenä näytettyä hyvänä vaihtoehtona, kunhan tietyt edellytykset (alue, perhe, kielen aiempi osaaminen) täyttyvät. Siitä ”voi olla hyötyä” työpaikan etsimisessä, mutta kotoutujan on tunnistettava valinnan seuraukset ja ymmärrettävä, että ruotsi ei välttämättä riitä.

Turvapaikanhakijat eivät kuulu kotoutumislain piiriin, sillä heillä ei vielä ole oleskelulupaa. Heidän palveluistaan ja vastaanotostaan säädetään vastaanottolaissa (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011), jonka 29. pykälän mukaan vastaanottokeskusten on järjestettävä työ- ja opintotoimintaa, kuten suomen tai ruotsin kielen opetusta. Myöskään tilapäistä suojelua saavat eivät virallisesti kuulu kotoutumislain piiriin, mutta ukrainalaisilla on ollut käytettävissään monia vastaavia palveluita työelämään ja yhteiskuntaan integroitumisen tueksi. Tällaisia ovat työ- ja elinkeinopalvelut sekä suomen ja ruotsin kielen koulutus.

1 Merkintä [––] tarkoittaa, että aineistoesimerkistä on jätetty tästä kohdasta tekstiä pois.

2.2 Aiempia tutkimuksia ja selvityksiä ruotsista kotoutumiskielenä

Suomessa on tehty toistaiseksi melko vähän tutkimusta ruotsista kotoutumiskielenä. Kosová ja Sundbäck (2021) ovat selvittäneet ruotsinkielisen kotoutumistutkimuksen aukkoja ja havainneet, että tarvittaisiin pitkittäistutkimusta muun muassa kotoutumiskielen valinnan merkityksestä maahanmuuttaneiden työllistymiseen ja hyvinvointiin ruotsinkielisillä alueilla. Kotoutumisen tutkimus keskittyy tyypillisesti suomen kieleen, vaikka tutkimusasetelmissa voisi hyvin tarkastella myös ruotsinkielistä kotoutumista. Lisäksi tarvitaan tutkimusta kaksi- ja monikielisyydestä, jotta esimerkiksi kotoutumistyön asiantuntijat, opetushenkilöstö ja rekrytoijat saisivat tutkimuspohjaista tukea työnsä kehittämiseksi. Tutkijoiden vetämissä työpajoissa nostettiin esille myös maahanmuuttaneiden omat tavoitteet ja kokemukset.

Aiemmat ruotsinkieliseen kotoutumiseen keskittyvät tutkimukset osoittavat, että mahdollisuudet ja resurssit oppia ja käyttää ruotsia vaihtelevat niin maahanmuuttajaryhmien kuin yksilöidenkin välillä. Bäckman ja Haapamäki (2019) ovat tutkineet Närpiöön muuttaneita ja todenneet, että valtaosin ruotsinkielisessä ympäristössä heidän ruotsin käyttönsä oli vähäistä ja rajallista. Tämä johtui osittain siitä, että monet työskentelivät ammateissa, joissa ei ollut tilaisuuksia kommunikoida ruotsiksi (esim. kasvihuonetyöntekijöinä), sekä siitä, että heidän sosiaaliset verkostonsa koostuivat omien perheiden lisäksi samoista lähtömaista muuttaneista. Ruotsin osaaminen tai sen vähäinen käyttö ei kuitenkaan vaikuttanut heidän viihtyvyyteensä tai haluunsa jäädä paikkakunnalle (ks. myös Bäckman 2021). Myöhemmässä tutkimuksessaan Bäckman ja Haapamäki (2024: 61) ovat todenneet, että turvapaikanhakijoina muuttaneiden, sittemmin pakolaisaseman saaneiden sekä kiintiöpakolaisten odotetaan opiskelevan paikallisviranomaisen määrittelemää alueen pääkieltä. Samansuuntaisia havaintoja ovat tehneet myös Pöyhönen ja Simpson (2021) tarkastellessaan Lähi-idästä paenneiden turvapaikanhakijoiden kielellistä arkea ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Heidän tutkimuksensa mukaan Suomen virallista kaksikielisyysspolitiikkaa tulkitaan usein siten, että se suosii suomen kieltä jopa ruotsinkielisenemmistöisillä alueilla. Esimerkiksi eräessä vastaanottokeskuksessa oli päädytty opettamaan suomea, koska turvapaikanhakijoiden jääminen seudulle oli epävarmaa. Tällöin yksittäisen turvapaikanhakijan mahdollisuudet valita ruotsi olivat rajalliset ja sattumanvaraiset. Samassa hankkeessa julkaistussa artikkelissa osoitetaan myös, että kielivalinnoilla on merkitystä sosiaalisten verkostojen rakentumisessa ja kuulumisen kokemuksissa (Pöyhönen ym. 2019). Turvapaikanhakijoiden sosiaaliset verkostot rakentuivat erityisesti heikkoihin suhteisiin, kuten ohjaajiin ja opettajiin vastaanottokeskuksessa, kun taas vahvat suhteet ja kuulumisen tunteet pohjautuivat virtuaalisiin vuorovaikutussuhteisiin lähtömaahan jääneiden perheenjäsenien ja muiden läheisten kanssa. Vuorovaikutus ruotsinkielisessä paikallisyhteisöissä oli vähäistä ja useimmiten englanninkielistä.

Ruotsinkielistä kotoutumista on pyritty edistämään erilaisin kehittämishankkein. Laajimmin ruotsinkielistä kotoutumispolkua on kehitetty Osallisena Suomessa -hankkeessa. Siinä viranomaiset, koulutuksen tarjoajat, järjestöt ja tutkijat selvittivät ruotsin kielen koulutuksen esteitä ja tulivat siihen tulokseen, että ruotsin kielellä kotoutuvien tarpeita ei oteta huomioon rakenteellisten ja hallinnollisten syiden sekä tiedon puutteen vuoksi. Hankkeen kuntakokeilujen perusteella todettiin myös, että kotoutumiskielen valinnan kaksikielisillä alueilla tulisi olla aito eikä vain teoreettinen (Grüne ym. 2013: 249). Osallisena Suomessa -hankkeen ja ajatushautomo Magman tilaamassa tutkimuksessa (Creutz & Helander 2012) haastatellut maahanmuuttaneet kokivat, että ruotsi on suomea helpompi kieli oppia. He olivat kiinnostuneita kaksikielisyydestä ja kotoutumisesta ruotsin kielellä. Viranomaiset eivät kuitenkaan olleet tarjonneet ruotsinkielisiä palveluja siinä laajuudessa, mitä asiakkaat toivoivat. Creutz ja Helander toteavatkin, että viranomaisten tulisi toteuttaa maahanmuuttaneiden kielellisiä oikeuksia oma-aloitteisesti.

Viranomaisten toimintaan kiinnitetään huomiota myös Svenska kulturfondenille tehdyssä raportissa (Helander ym. 2015). Siinä todetaan, että kotoutumiskielen valinta ei voi määräytyä pelkästään asuinpaikan yksi- tai kaksikielisyyden perusteella, vaan suuressa osassa Suomea kaksikielinen kotoutuminen on välttämätöntä työmarkkinoiden näkökulmasta. Raportissa ehdotetaan, että ruotsinkielisen kotouttamisen tarpeen kattavaksi arvioimiseksi olisi tehtävä kvantitatiivista tutkimusta maahanmuuttaneiden liikkuvuudesta, esimerkiksi muuttamisesta pois ruotsinkieliseltä paikkakunnalta. Myös Forsgård (2025) viittaa raportissaan alueiden välisiin eroihin. Forsgårdin mukaan Orpon hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2023) tavoite siitä, että 5–10 prosenttia maahanmuuttaneista kotoutuisi ruotsiksi on paitsi monitulkintainen myös epärealistinen rakenteellisista ja lukumääräisistä syistä. Kotouttamisprosessit toimivat hyvin ruotsinkielisellä Pohjanmaalla, Uudenmaan maaseudulla ja Ahvenanmaalla, kun taas Etelä-Suomen suurkaupungeissa ruotsinkielinen kotouttaminen on vähäistä ja hajanaista.

Palviaisen ja Sopasen tutkimus (2017) ruotsin kielen asemasta on kiinnostava tutkimuksemme kannalta paitsi sisällöltään myös aineistoltaan. Heidän tutkimuksessaan tarkasteltiin, millaisia uutissyklejä ruotsin kielen asemasta rakentui kolmessa suomenkielisessä ja neljässä ruotsinkielisessä sanomalehdessä vuonna 2015. Palviainen ja Sopanen keskittyivät kahteen uutissykliin: ruotsinkielisen luokanopettajankoulutuksen käynnistämiseen Helsingin yliopistossa sekä maahanmuuttaneiden kotouttamiseen ruotsin kielellä. Kummassakin uutissyklissä painottuivat ruotsinkielisen vähemmistön näkökulma sekä kielen säilyttämisen ja suojelemisen diskurssit. Luokanopettajankoulutuksen uutissykli oli alueellisesti polarisoivaa ja tuttua, sillä siinä asettuivat vastakkain maaseutomainen ruotsinkielinen Pohjanmaa ja urbaani pääkaupunkiseutu. Ruotsi kotoutumiskielenä sai sytykettä vuonna 2015 jyrkästi kasvaneesta turvapaikanhakijoiden määrästä. Tämän uutisointisyklin aloittaneessa pääkirjoituksessa esitettiin ruotsi vaihtoehtona suomelle ja pelastuksena ruotsinkielisen vähemmistön säilymiseksi. Vaikka myöhemmissä lehtijutuissa näkemystä ei

suoraan kyseenalaistettu, kielivalintaa puntaroitiin yksilön oikeuksien ja tavoitteiden sekä suomenruotsalaisen yhteiskunnan edun kannalta.

3 Kielelliset oikeudet ja kielellinen kansalaisuus

Viralliset kielipolitiikat, joita ilmaistaan kansallisessa kielilainsäädännössä, edustavat normatiivista kieleen liittyvää ideologista diskurssia. Se, tukeeko valtio muun kuin valtakielen asemaa esimerkiksi rahoittamalla aikuisten maahanmuuttajien kielikoulutusta, heijastaa kyseisen kielen yhteiskunnallista, institutionaalista ja sosiaalista arvostusta. (Pöyhönen & Simpson 2024.) Tässä valossa ei ole yllättävää, että yksikielisyyden ihanne (ks. esim. Piller 2016), joka liittyy ”yksi kansa, yksi kieli” ajatteluun, on edelleen lähtökohtana Euroopan kansallisvaltioissa (Pöyhönen & Simpson 2024). Yksikieliset kieli-ideologiat puolestaan ovat juurtuneet syvälle käsityksiin identiteetistä ja kuulumisesta sekä siihen, miten vastaanottava yhteiskunta hahmottaa olemassa olevan kielellisen monimuotoisuutensa suhteessa tulokkaiden kielelliseen kotoutumiseen (Peled 2023).

Puhuttaessa kielestä ja kansalaisuudesta viitataan useimmiten valtion juridiseen kansalaisuuteen (*citizenship, nationality*) ja kansalaisten kielellisiin oikeuksiin (*linguistic rights*). Juridinen kansalaisuus tarjoaa tyypillisesti laajemmat mahdollisuudet käyttää valtion pääkieliä. Esimerkiksi Suomen kielilaissa (423/2003) säädetään suomen- ja ruotsinkielisen väestön perustuslaillisista oikeuksista. Lain 2. pykälän mukaan

lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty **jokaisen oikeus** käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa **omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia**. Tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin tässä laissa edellytetään. (korostus kirjoittajien)

On huomattavaa, että kielilaissa ei puhuta Suomen kansalaisesta vaan ”jokaisesta” ja että oman äidinkielen sijaan puhutaan ”omasta kielestä”. Nämä sanamuodot ovat seurausta vuoden 1995 perustuslain ja sen 17. pykälän terminologisesta uudistuksesta ja osoittavat sitä, että laki ei koske ainoastaan Suomen kansalaisia (HE 92/2002). Esimerkiksi turvapaikanhakija voi halutessaan saada maahanmuuttoviraston päätöksen suomeksi, ruotsiksi tai muulla ymmärtämällään kielellä.

Kielellinen kansalaisuus (*linguistic citizenship*; Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004) on Christopher Stroudin kehittämä käsite, jonka mukaan yksilön kielenkäyttö ilmentää hänen toimijuuttaan, osallisuuttaan ja mahdollisuuksiaan hallita omia kielellisiä resurssejaan sekä rakentaa uusia identiteettejä ja yhteisöjä. Käsitteen syntyhistoria on vahvasti sidoksissa Etelä-Afrikan sosiolingvistiseen kontekstiin ja kielten kolonialististen valtasuhteiden uudelleenjärjestelyyn. Kielellisen kansalaisuuden käsite

nojaa myös Isinin (2008) käsitteeseen **kansalaisuusteko** (*act of citizenship*). Tämän näkemyksen mukaan kansalaisuus ei ole vain juridinen status vaan myös toimintaa, jonka kautta ihmiset kyseenalaistavat heille asetettua asemaa, tekevät itsensä kuulluiksi ja määrittelevät itseään uudelleen suhteessa poliittiseen yhteisöön. Tähän toimintaan viitataan myös käsitteellä **arjen kansalaisuus** (esim. Puumala & Shindo 2021).

Kielellisen kansalaisuuden käsitettä on sovellettu myös globaalissa pohjoisessa. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa Cooke ym. (2019; ks. myös Cooke ym. 2023) puhuvat **sosiolingvivistisestä kansalaisuudesta** pyrkiessään laajentamaan kapeaa kieli–kansalaisuus-kytköstä ja nykyistä juridiseen kansalaisuuteen tähtäävää aikuisten maahanmuuttaneiden kielikoulutusta (*ESOL, English for speakers of other languages*). Sosiolingvistiikan näkökulmasta standardienglannin taito juridisena kansalaisuuden osoittajana ei riitä kuvaamaan yksilön toimijuutta ja yhteiskuntaan kuulumista, vaan myös alueelliset varieteetit, koodinvaihto, kieleily sekä muut monikielisen repertoarin ainekset on otettava huomioon. Näin kansalaisuus voidaan ymmärtää paitsi asemana (*status*) myös käytänteenä (*practice*) (Cooke ym. 2023: 9).

Kielellisen kansalaisuuden näkökulmasta kieli on poliittisen ja taloudellisen kamppailun areena ja sellaisenaan laajempi kuin kielelliset ihmisoikeudet. Kielellisten ihmisoikeuksien lähestymistapa pyrkii ratkaisemaan kansallisvaltioiden muodostumisesta ja eri (kielellis-etnisten) ryhmien valta-asetelmista kumpuavia ongelmia. Keskittyminen ensisijaisesti tiettyjen ryhmien kielellisiin tarpeisiin voi kuitenkin syventää ryhmien välisiä jakolinjoja (Stroud 2001). Kielellinen kansalaisuus tarjoaa vaihtoehtoisen lähestymistavan tähän haasteeseen, sillä sen tavoitteena on vahvistaa monimuotoisuuden arvostusta ja luoda tilaa yksilöllisyyden eri muodoille. Tämä taas auttaa välttämään poliittisen partikularismin synnyttämiä jännitteitä. (Stroud & Wee 2007; Williams ym. 2022.)

4 Tutkimuksia pakkomuuttajien mediarepresentaatioista

Maahanmuuttaneiden ja erityisemmin pakkomuuttajien representaatioita mediassa on tutkittu paljon etenkin viime vuosina (ks. englanninkieliseen tutkimukseen rajattu kokoomakatsaus Fuller 2024 ja artikkelikokoelma Fábíán 2023). Esimerkiksi Kalfeli ym. (2023) tutkivat Kreikan ja Turkin rajan vuoden 2020 pakolaiskysymystä mediassa kehysteorian ja rauhanjournalismin viitekehyksessä. Heidän media-analyysissään esiin nousivat muun muassa pakkomuuttajien epäinhimillistäminen, poliittisten ratkaisujen tarve, vartiointi ja kontrolli sekä uhkadiskurssit ja emotionaalinen kieli. Tutkimuksen ajankohta oli erityinen, koska pakolaiskysymys kytkeytyi tuolloin tiiviisti Covid-19-pandemiaan ja sen luomiin uhkakuviin. Lisäksi pakkomuuttajien mediarepresentaatioissa esiintyy usein stereotypioita (jopa karikatyyreja) ja hienompien

nyanssien puutteita (Fuller 2024). Suomessa samankaltaisiin tuloksiin päätyivät Kuusisto ja Tuominen (2019) tutkiessaan *Aamulehden*, *Helsingin Sanomien* ja Ylen verkkouutisten representaatioita yksin tulleista nuorista turvapaikanhakijoista. Heidän mukaansa kaikissa kolmessa mediassa toistuivat epäilyn ja myötätunnon representaatiot, mikä kavensi entisestään keskustelua yksin tulleiden nuorten arjesta sekä heidän vaikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan uudessa kotimaassaan. Lisäksi nuorten oma toimijuus jäi medioissa varjoon. Toimijuus voidaankin mediassa luovuttaa helpommin muille kuin pakkomuuttajille itselleen, kuten kävi ilmi Perälän ja Niemen (2018) tutkimuksessa Ylen radio- ja televisio-ohjelmien aiheista ja haastateltavista vuosien 2015–2016 pakolaisten vastaanottokriisin aikana. Tutkimuksen mukaan jopa 70 prosenttia juttuihin haastateluista edusti jonkinlaista eliittiä: toimittajia, poliitikkoja, viranomaisia ja asiantuntijoita. Myös toimittajien omia näkemyksiä turvapaikanhakijoiden uutisoinnista on tutkittu. Pantin ja Ojalan (2019) laadullisessa haastattelututkimuksessa tarkasteltiin, miten suomalaiset toimittajat kuvailivat turvapaikanhakijoiden henkilökuvien merkityksiä ja millaisia ammatillisia arvokysymyksiä ja eettisiä haasteita liittyi näiden tarinoiden kertomiseen. Tulokset toivat esiin uutisoinnin monisyisen dynamiikan: vaikka toimittajat pitivät turvapaikanhakijoiden tarinoiden kertomista tapana torjua muukalaisvihaa ja rasismia, taustalla vaikuttivat samalla epäluulon kulttuuria ruokkivat yhteiskunnalliset ja diskursiiviset rakenteet (Pantti & Ojala 2019).

Ei ole yllättävää, että maahanmuuton mediadiskurssien tutkimuksista erottuvat analyysit pakkomuuttajista, jotka ovat suunnanneet globaalista etelästä globaaliin pohjoiseen. Kielentutkimuksessa korpuslingvistiikan ja (kriittisen) diskurssianalyysin yhdistelmät ovat näissä tutkimuksissa tavanomaisia. Tunnetuimpia on Gabrielatosin ja Bakerin tutkimus (2008) pakolaisista ja turvapaikanhakijoista Ison-Britannian lehdistössä. Tutkimuksen konkordanssianalyysit osoittavat, että noin kymmenen vuoden aikana jotkin lehdistä käytetyt termit olivat vakiintuneet ja että pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden uutisoinnissa termeihin usein liittyi jonkinlainen kvantifiointi (esim. *an army of 110,000 Iraqi refugees*, mt: 24). Pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin yhdistettiin myös taloudelliset ongelmat, oleskeluluvat, majoitus, oikeudellinen asema ja ahdinko, mitkä pääasiallisesti esitettiin kielteisessä valossa. Myös erilaiset (hallitsemattomiin) luonnonilmiöihin viittaavat metaforiset ilmaukset (esim. *flooding, pouring, streaming*) olivat yleisiä. (Gabrielatos & Baker 2008: 21.) Tuoreempi esimerkkimme on Kanadasta. Omidian Sijani (2023) on tutkinut korpusavusteisen diskurssianalyysin menetelmin syyrialaisien pakolaisten representaatioita kanadalaisissa sanomalehdissä. Tulokset osoittavat, että Kanadan niin sanottu inklusiivinen maahanmuuttopolitiikka ei täysin poistanut pakolaisiin kohdistuvia ennakkoluuloisia ja syrjiviä kuvauksia mediassa. Toisaalta tällainen politiikka voi luoda pohjaa pakolaisten aiempaa voimaannuttavammalle ja myötätuntoisemmalle käsittelylle mediassa. Leimaavaa näille molemmille tutkimuksille oli pakkomuuttajien kasvottomuus: heitä käsiteltiin massoina eikä niinkään yksilöinä (ks. myös Baker ym. 2008; Kalfeli ym. 2023).

Sanomalehtiaineisto on aina representaatio todellisuudesta, ei itse todellisuus (esim. Adoni & Mane 1984; van Leeuwen 1996). Siksi yksittäisessä lehtijutussa tai laajemmin institutionaalisessa mediassa tietyllä tarkastelujaksolla voi jäädä huomioiden olennaisia osia kuvasta (sosiaalisesta) todellisuudesta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi maahanmuuttajien omia kokemuksia tai poliittisia näkökulmia (Arghavan ym. 2019; ks. myös Fuller 2024).

5 Aineisto ja menetelmät

Tutkimushankkeemme media-aineisto koostuu lehtiteksteistä, jotka on julkaistu vuosina 2015–2023 *Hufvudstadsbladetissa* (HBL), *Vasabladetissa* (VBL) ja *Västra Nylandissa* (VN). Tähän artikkeliin valitsimme aineistoksi vain toimituksellisia tekstilajeja: uutisia, kerronnallisia artikkeleita (*feature*), pääkirjoituksia ja kolumneja. Kokonaisaineistossamme (407 kpl) on lisäksi (80 kpl) lukijoiden mielipidekirjoituksia, jotka rajattiin tämän artikkelin ulkopuolelle.

Hufvudstadsbladetin ja *Vasabladetin* painetut lehdet ilmestyvät useita kertoja viikossa, *Västra Nylandin* kahdesti viikossa. Hankkeemme maantieteellisen painotuksen takia rajasimme esimerkiksi lehdet *Österbottens Tidning* ja *Åbo Underrättelser* pois aineistosta. Tutkittujen lehtien perustiedot esitellään taulukossa 1 (ks. liite 1). Lehtien lukijamäärien tiedot eivät ole keskenään suoraan vertailukelpoisia, mutta ne antavat kuvan painettujen lehtien tuoreimmista lukijamääristä.

Aineisto kerättiin pääosin Kansalliskirjaston digitaalisista aineistoista, jotka ovat saatavilla tutkimuskäyttöä varten. Lisäksi osa *Hufvudstadsbladetin* ja *Västra Nylandin* aineistosta kerättiin Pressreader-palvelusta Jyväskylän yliopiston kirjaston kautta. Käytimme molemmissa hakupalveluissa seuraavaa hakulauseketta:

(flykting* OR asyl* OR förläggning* OR kvotflykting* OR flyktingkvot* OR immigrant* OR migrant* OR invandr*) AND (språk* OR svenska* OR svenskspråk* OR finska* OR finskspråk*)

Täydensimme hakulauseketta lisäämällä sen loppuun hakusanan OR ukrainsk*, jotta voimme tarkemmin valikoida lehdistä tekstiä, jotka ajanjaksolla liittyvät ukrainalaisiin. Hakusanakombinaatiolla finska*, svenska*, finskspråk*, svenskspråk* katsoimme saavamme suurimman osan nimenomaan ko. kieliin liittyviä hakutuloksia – riittävästi analyysin saturaatiopistettä ajatellen. Hakusanat svensk* ja finsk* olisivat luultavasti tuoneet muutamia ruotsin ja suomen kieliin liittyviä hakuosumia lisää, mutta ne olisivat (hyvin yleisinä adjektiiveina) tuottaneet runsaammin ei-haluttuja hakutuloksia.

Koko sanomalehtiaineistomme kattaa vuodet 2015–2023 (N=407). Tässä artikkelissa keskitymme kahteen ajanjaksoon: 9/2015–12/2016 ja 3/2022–12/2023 (n=222). Pieni osa (n=8) artikkelissa käytetystä lehtiaineistosta oli sellaisia, jotka julkaistiin sel-

laisenaan tai hyvin samansisältöisenä yhtäaikaaisesti kahdessa ($n=7$, *HBL:ssä* ja *VN:ssä*) tai kaikissa kolmessa ($n=1$) tutkitussa sanomalehdessä. Tällaiset päällekkäiset lehtijutut laskettiin analyysivaiheessa kunkin lehden aineistoon omina, erillisinä julkaisuina, koska näin vähäinen määrä ei sisällöllisesti muuta analyysin kokonaiskuvaa tutkimuskysymystemme valossa. Ajanjaksot on valittu siksi, että merkittävät maailmanpoliittiset tapahtumat vaikuttivat Suomeen erityisen voimakkaasti niiden aikana. Syksyllä 2015 Lähi-idän kriisi paheni entisestään, mikä lisäsi pakolaisuutta ja turvapaikanhakijoiden määrää sekä maailmalla että Suomessa. Helmikuussa 2022 Venäjä aloitti täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa, vaikka maahan kohdistuneet aggressiot olivat alkaneet jo aiemmin, erityisesti Krimin valtaukselta vuonna 2014. Molemmat tapahtumat johtivat laajamittaiseen pakkomuuttoon myös Suomeen.

Näiden ajanjaksojen ja niistä uutisoivien tekstien sekä diskurssien vertailu on kiinnostavaa monesta syystä. Ensinnäkin pakkomuuttajien lähtömaat ja kansalaisuudet erosivat toisistaan: vuonna 2015 suurin osa tuli Irakista ja muualta Lähi-idästä, kun taas vuonna 2022 muuttoliike painottui Ukrainaan. Myös juridinen maahanmuuttostatus oli erilainen: vuonna 2015 tulleet olivat pääosin turvapaikanhakijoita, kun taas vuonna 2022 saapuneet saivat enimmäkseen tilapäistä suojelua (ks. myös johdantoluku). Uutisointi oli molemmissa tapauksissa aluksi voimakasta ja jatkui pitkään – ensimmäisessä ajanjaksossa 16 kuukautta ja toisessa 22 kuukautta – ennen kuin se alkoi hiipua.

Vasabladetissa (6 numeroa viikossa) on tarkastelluilla ajanjaksoilla selvästi enemmän hakukriteerit täyttäviä artikkeleita kuin *Hufvudstadsbladetissa* (7 numeroa viikossa). Tämä voi johtua useista tekijöistä, kuten toimituksellisista linjauksista ja valinnoista, yksittäisten toimittajien kiinnostuksen kohteista sekä kieliasioiden painottamisesta maakunnallisemmassa lehdessä verrattuna valtakunnallisempaan *HBL:ään*. Myös lehtien levikkialueet ovat jonkin verran erilaiset: *Vasabladetin* pääasiallinen alue kattaa yksikielisiä ruotsinkielisiä kuntia sekä kaksikielisiä kuntia, joissa enemmistökieli on ruotsi, *Hufvudstadsbladetin* levikkialue puolestaan kattaa enemmän suomienemmistöisiä suurempia kaupunkeja. Lisäksi satunnaisvaihtelu saattaa vaikuttaa artikkelien määrään.

Västra Nylandin artikkelien vähäisempi määrä selittyy ensisijaisesti lehden harvemmalla ilmestymistiheydellä (2 kertaa viikossa). Taulukossa 2 (ks. liite 1) on esitetty tähän tutkimukseen rajattu aineisto: 222 artikkelia 407 artikkelista (tarkat aineistoviitteet ovat myös liitteessä 2). Aineistosta on jätetty pois ko. lehtien verkkojulkaisut, jotka olisivat olleet tekstisisällöltään suurimmalta osin päällekkäisiä näköislehtien kanssa.

Tarkastellessamme lehtitekstien sisältöjä ja niiden merkityksiä hyödynsimme lehtiaineistoomme määrällistä ja laadullista sisällönanalyysia (Schreier 2012; ks. myös Tuomi & Sarajärvi 2018). Sovelsimme myös diskurssianalyysia tarkastellessamme lehtiteksteissä esiintyvien henkilöiden toimijuuden esiintymiä: miten henkilöt esitetään ja miten he asemoivat itseään tai edustamaansa ryhmää (Gordon 2015; Pälli & Lillqvist 2020: 393). Vaikka analyysimme perustuu teksteihin, kokonaiskuvaamme tutkimusaineistosta on ruokkinut myös lehtien luontainen multimodaalisuus, etenkin juttujen kuvitus ja se, miten tekstit ingresseineen ja kuvineen on aseteltu. Aineistomme

oli koko analyysivaiheen käytettävissämme digitaalisessa ja tekstihakukelpoisessa pdf-muodossa. Vaikka artikkelin teoriataustamme ja yleisemmin tutkijataustamme ammentavat diskurssintutkimuksen alalta, keskitymme artikkelissa rajatusti sisällön-analyysiin ja erityisesti teemoitteluun.

Aloitimme tekstiaineiston sisällönanalyysin tarkastelemalla, mitä lehtitekstejä syöttämämme hakulauseke tuotti. Koodasimme tekstien sisältöjä ja aiheen kannalta kiinnostavia kohtia Excel-tiedostoon (ks. liite 1, taulukko 3), josta hahmotimme värikoodien avulla, millaiset sisällöt painottuivat aineistossa. Värikoodauksen avulla hahmotettavia sisältöjä olivat esimerkiksi pakkomuuttajien henkilökuvat (taulukossa 3 vaaleanharmaalla värillä), kieli ja kotoutuminen paikallisväestön tai -toimijoiden näkökulmasta, kansalliskielten aseman käsittely sekä alueelliset kotouttamispolitiikan käytännöt (taulukossa 3 tummanharmaalla värillä). Kunkin lehden Excel-taulukkoon kerättiin artikkelin tyyppin, otsikon ja päivämäärän lisäksi tietoa esimerkiksi siitä, millaisia (pakko)muuttajia artikkeli koskee ja mikä on heidän lähtömaansa. Olennainen kohta näissä koodaustiedostoissa oli kommenttien ja muistiinpanojen sarake, johon merkittiin artikkelissa mainittu kielivalinnan ja pakkomuuttajien ruotsin kielen oppimiseen liittyvä keskeinen sisältö (ks. taulukon 3 kolmas sarake). Työskentelimme työpareina – kukin pari keskittyi yhteen lehteen – ja vertasimme lehdistä paikantamiamme pääsisältöjä kokonaiskuvan saamiseksi sekä lehtien yhteisten teemojen ja painotuserojen hahmottamiseksi yhteisesti. Tätä artikkelia varten teimme lehtiteksteistä myös vapaita (In-Vivo) muistiinpanoja analysoidaksemme sitä, miten kielivalintoja merkityksellistettiin ja miten toimijoita kuvattiin. Aineisto-otteet valitsimme sillä perusteella, miten osuvasti ja edustavasti ne käsitelivät pakkomuuttajien kielivalintoja ja ruotsin kielen oppimista ja käyttöä.

6 Lehtiaineiston analyysi

6.1 Ruotsin kielestä puhuvat

Ensimmäinen aineistostamme paikantama teema keskittyy siihen, millaisia puhujia tutkimissamme lehtijutuissa pääsi ääneen, kun aiheena olivat pakkomuuttajien ruotsin kielen oppiminen tai käyttö sekä heidän tekemänsä kielivalinnat. Tässä teemassa painottuvat henkilöjutut eli henkilökuvat. Henkilöjuttu on perinteinen ja yleinen sanomalehtigenre: ihmiset kiinnostavat ihmisiä. Sen voi nähdä joko feature-juttujen alalajina tai osana human interest -periaatteen mukaista journalismia (Parks 2019). Mediakentän pirstaloitumisen ja keskittymisen sekä digitalisaation myötä sanomalehdistön ansaintalogiikka on suuressa murroksessa (esim. Villi & Picard 2019). Samalla lehtijuttujen tuotantoa ja julkaisua ohjaavat edelleen perinteiset journalistiset kriteerit ja uutisarvo (esim. Trilling ym. 2017) sekä journalistiset työkäytännöt ja eettiset ohjeet

(Julkisen sanan neuvosto s.a.). Muun muassa nämä tekijät vaikuttavat siihen, millaisia juttuja maahanmuuttaneista ja heidän kielivalinnoistaan lopulta julkaistaan mediassa.

Aiempien tutkimusten (luku 4) tulokset osoittivat, että lehtiteksteissä pakkomuuttajia käsiteltiin enemmän massoina kuin yksilöinä. Lisäksi heitä kuvattiin pääasiallisesti kielteiseen sävyyn. Mediassa kerrotut henkilökohtaiset tarinat voivat toisaalta toimia pakolaisille ja turvapaikanhakijoille yhtenä tunnustuksen saamisen ja epäkohtien ilmaisemisen kanavana (Pantti & Ojala 2019).

Aineistomme lehdissä ruotsista puhuvat toimijat on eritelty taulukossa 4 (ks. liite 1). Taulukon tietoihin on laskettu aineistossamme havaitut, suorien sitaattien puhujamäärät. Muutoin aineistoomme kuului myös sellaisia lehtijuttuja, joissa suoria sitaatteja ei ollut lainkaan.

Eniten äänessä ovat kunkin ajanjakson pakkomuuttajat (21 % kaikista suorista, kielivalintaa tai kielenoppimista koskevista sitaateista). Seuraavaksi eniten siteerattiin jo aiemmin saapuneita (pakko)muuttajia (15 %) ja opetushenkilöstöä (14 %). Seuraavia ääneen pääsijöitä olivat opetushallinnon edustajat (9 %), vapaaehtoiset (8 %), maahanmuuttokoordinaattorit (7 %) ja toimittajat (5 %). Vähiten suoria siteerauksia oli vastaanottokeskusten johtajilta (4 %) ja järjestöjen edustajilta (4 %). Muut-kategoria (13 %) koostui yksittäisistä puhujista, joita olivat muun muassa kunnanjohtaja, poliitikko, taiteilija ja yrittäjä.

Ääneen pääseminen ei välttämättä osoita pakkomuuttajan toimijuutta, vaan sitaatti voi olla mitä tahansa parin lauseen mittaisesta ”ruotsi on minulle helpompaa kuin suomi” -tyyppisestä kommentista pidempään henkilökuvajuttuun, jossa pakkomuuttaja pohdiskelee kielenoppimistaan syvällisemmin. Seuraavan esimerkin (1) sitaatit ovat lehtijutusta, jonka otsikkona on *Vi älskar svenska*. Se julkaistiin sekä *Hufvudstadsbladetissa* että *Västra Nylandissa*:

- (1) **[Pakkomuuttaja 1]:** Jag visste att **finska är ett svårt språk** och jag ville komma vidare snabbt. Därför valde jag svenska.
- [Pakkomuuttaja 1]:** Jag vill ha finskt **medborgarskap** och då är det enkla för mig att lära mig svenska först. Jag studerar också finska två dagar i veckan, säger han.
- [Pakkomuuttaja 2]:** Mitt mål är att lära mig så mycket svenska att jag kan söka **praktikplats** på ett sjukhus.
- [Professori]:** Det är ett väldigt snävt, nationalistiskt sätt att se på integrationen när de bara erbjuder finska. [–] Integration betyder att man ska erbjuda invandrarna **det lokala** språket. På Kimitoön är **svenska det stora** språket och finska det lilla språket. Jag förstår inte varför de tvekar. De säger att inte stannar de ändå. Vad är det för ett sätt att tänka, undrar han. (*HBL*, 18.11.2015 / *VN* 21.11.2015, *Vi älskar svenska*, korostukset kirjoittajien)

Sitaatit on esitetty esimerkissä (1) samassa järjestyksessä kuin lehdessä. Ensimmäiset sitaatit ovat pakkomuuttajilta. Niissä painottuvat heidän henkilökohtaiset peruste-

lunsa kielivalinnoilleen ja heidät esitetään aktiivisina toimijoina, jotka ovat tietoisia kielivalinnoistaan ja tavoitteellisia kielenoppijoita. Juuri tällaisissa henkilökuissa kielellisen kansalaisuuden (Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004) ajatus toteutuu selkeimmin. Viimeisen sanan saa kuitenkin asiantuntija, valtiotieteiden professori, jonka mukaan paikallisen kielen oppiminen on kotoutumisen edellytys. Hän kritisoi suomenruotsalaisten kuntien nationalistista ajattelutapaa tarjota vain suomea myös sellaisilla paikkakunnilla, joissa ruotsi on enemmistön kieli.

Aineistossamme on verrattain paljon artikkeleita, joissa toimijoina on yksi tai useampi pakkomuuttaja. Näissä henkilökuissa heidät asemoidaan tyypillisesti maahanmuuttostatuksen (kiintiöpakolainen, turvapaikanhakija), kotoutumisen asteen (vasta Suomeen tullut, ruotsia hyvin puhuva pitkään maassa asunut) tai etnisen taustan (afganistanilainen, irakilainen) perusteella. Yksi tarinallinen keino on esittää henkilökuvia esimerkiksi kotoutuneista pakkomuuttajista. Tällainen henkilö on asettunut asumaan (usein pienelle) paikkakunnalle ja pitää sitä kotinaan, oppinut ruotsia ja/tai suomea, hankkinut suomalaisessa yhteiskunnassa hyödylliseksi katsotun ammatin (ks. myös Masoud ym. 2023) ja työllistynyt. Nämä jutut rakentuvat eräänlaisiksi sankaritarinoiksi, joissa viestitään, että vaikeuksista huolimatta – tai juuri niiden takia – voi päästä pitkälle. Sankaritarinaesimerkeissä toteutuvat kielellisen kansalaisuuden (Stroud 2001) keskeiset piirteet, kuten toimijuus ja yksilöllisyys. Voidaan todeta, että esimerkiksi kotoutuneet yksilöt määrittelevät itseään suhteessa paikalliseen – jopa poliittiseen – yhteisöön.

Vasabladetissa julkaistiin 26.9.2015 henkilöjuttu (ks. esimerkki 2) lääkäriksi valmistuvasta Soroush Mehrabkhanista, joka kertoo kohtaamistaan esteistä, kuten rasismista, koulukiusaamisesta ja siitä, kuinka hänen kykyihinsä ei uskottu hänen pakolaisuutensa vuoksi. Koko sivun jutun otsikkona on: *Hatet motiverade honom att bli läkare*.

- (2) – Jag var bäst i klassen, försökte vända rasismen till motivation. **Men när rektorn frågade om mina planer sa hon: ”Du ska tänka realistiskt”.** Jag upplevde att hon insinuerade att det skulle vara omöjligt. **Jag bestämde mig för att visa henne.** (VBL, 26.9.2015, *Hatet motiverade honom att bli läkare*, korostukset kirjoittajien)

Soroush Mehrabkhan esiintyy jutussa myös asiantuntijana, joka antaa kotoutumisneuvoja maahan äskettäin saapuneille ja viranomaisille. Tietolaatikossa mainitaan, että hän puhuu ruotsia, suomea, englantia, persiaa ja ranskaa sekä kuvaa itseään Suomessa asuvaksi, kotoutuneeksi iranilaiseksi. Soroush Mehrabkhanin monikielinen toimijuus yhteisössä on hyvä esimerkki yksilöllisestä, aktiivisesta kielellisen kansalaisuuden (Stroud 2001; Stroud & Heugh 2004) toteutumisesta.

Henkilökuvista nousee esiin myös toisenlainen pakkomuuttaja, joka on tehnyt kaikkensa kotoutuakseen muttei ole saanut oleskelulupaa, on kääntynyt suhan alainen ja päätyvässä paperittomaksi. Erityisesti vuosina 2022–2023 uutisoinnissa korostuivat

kielteisten päätösten seuraukset niille, jotka hakivat kansainvälistä suojelua Suomessa vuosina 2015–2016. Näissä tarinoissa toistuvat voimattomuuden ja epätoivon teemat. Lisäksi henkilökuvissa saatetaan tehdä vertailua oman kotoutumisen alkuvaiheiden ja ukrainalaisten pakkomuuttajien Suomessa kohtaaman vastaanoton välillä (esimerkki 3).

- (3) Vi har träffat fyra irakier som älskar Karis men fått kämpa hårt för att få stanna. **Och som undrar varför alla dörrar öppnas för ukrainarna men inte för dem.** [—] Det här är Abdullah – Abbe bland vännerna i Karis, där han bott sedan han kom hit år 2015. Först på flyktingförläggningen Raseborg Resort och sedan inne i centrum. **Han har lärt sig svenska på Lärkkulla, studerar till närvårdare och jobbar i ett hemvårdsföretag.** Före det har han jobbat på andra ställen, för det är det han vill. – Jobba. Och stanna i Finland. Men permanent uppehållstillstånd har han inte. [—] Både irakierna och Hagar Johnsson har reagerat på **diskrepansen mellan irakiernas situation och mottagandet av de ukrainska flyktingar** som flytt kriget i sitt land. – De välkomnas med öppna armar och får allt gratis, till och med resan hit. De får genast lov att jobba och alla vill ge dem jobb. [—] **Men varför får inte vi samma rättigheter fast vi vill jobba?** Undrar Ibbe. [sic] – För oss finns ingenting som heter rättigheter, myndigheterna ser bara på att vi är från Irak och vårt pass är inte värt någonting. Vad är skillnaden mellan oss och ukrainarna? (VN, 26.5.2022, De vill bara jobba och leva i Karis, korostukset kirjoittajien)

Tässä aineistoesimerkissämme ääneen pääsee neljä irakilaista, joista Abdullahin (Abben) kotoutuminen on edennyt millä hyvänsä mittarilla erinomaisesti. Irakilaisnelikko vertailee kohteluun ukrainalaisten tuoreeseen vastaanottoon ja hämmästelee suuria eroja. Tällaisissa esimerkeissä kristallisoituu kaksi yhtäaikaista jakolinjaa: Suomeen juurtunut suomen ja ruotsin kielen jakolinja sekä pakkomuuttajien eri ryhmien eriarvoinen kohtelu. Edes ruotsin ahkera opiskelu ja ammattitaito eivät riitä irakilaisille täyteen tunnustukseen: etnistenkin ryhmien välille voi syntyä oma valta-asetelmansa.

6.2 Ruotsin kielen koettu helppous

Tutkimusaineistossamme erottuivat lehtijutut, joissa verrattiin ruotsin ja suomen kielen oppimista. Tällaisia tekstejä oli erityisesti *Hufvudstadsbladetissa* ja *Västra Nylandissa*, etenkin jälkimmäisellä ajanjaksolla (2022–2023). Näissä uutisissa ruotsi esitettiin suomea helpommin opittavana – toisinaan jopa helppona kielenä. Tätä selitettiin esimerkiksi ruotsin kuulumisella indoeurooppalaisiin kieliin, mikä voi helpottaa entuudestaan indoeurooppalaisia kieliä osaavien oppimista. Ruotsia voisi oppia nopeammin, mikä taas edistäisi opiskelu- ja työpaikan ja lopulta halutun kansalaisuuden saantia.

Ruotsin helppoutta korostettiin myös silloin, kun oppija oli ensin aikansa kompastellut suomen oppimisessa. Näin oli käynyt esimerkiksi irakilaiselle Samir Ahmadille ja syyrialaiselle Karim Alhaffarille esimerkissä (4).

- (4) De flesta nyanlända lär sig finska, men en liten grupp väljer svenska. – **Jag läste finska två veckor. Sedan gav jag upp. Det var för svårt**, säger Samir Ahmad. [–] Karim var en av de lyckligt lottade. Han är otålig och vill snabbt komma in i det finländska samhället. [–] – **Jag visste att finska är ett svårt språk och jag ville komma vidare snabbt. Därför valde jag svenska**. Han har redan haft möten på ett svenskt företag i Helsingfors, ett företag som han ser som en möjlig framtida arbetsgivare. – Jag vill ha finskt medborgarskap och då är det **enklare för mig att lära mig svenska först**. (HBL, 18.11.2015 / VN, 21.11.2015, Vi älskar svenska, korostukset kirjoittajien)

Artikkelin Samir Ahmad ja Karim Alhaffar kyseenalaistivat tarjotun vaihtoehdon ja ottivat vapauden valita suomen sijasta ruotsin opinnot. Tällaisten maahanmuuttaneiden kohdalla voidaan katsoa kielellisen kansalaisuuden ja siihen kiinteästi liittyvän yksilöllisen monimuotoisuuden arvostuksen toteutuvan hyvin. Pakkomuuttajien lisäksi ruotsinkielisillä paikkakunnilla kotoutumistyötä tekevät asiantuntijat ja opetushallinnon edustajat arvioivat, että ruotsi on helpompi oppia, koska ympäristön tarjoamaa tukea on saatavilla. Suomen ruotsinkielisen väestön kielellisiä oikeuksia puolustavan Folktingetin edustaja Sandra Bergqvist vetosi niin ikään kielellisiin syihin (esimerkki 5).

- (5) – Förutom att det är viktigt att den ökande mångkulturalismen i Finland också syns i den svenska skolan och bland den svenskspråkiga befolkningen, **så kan det för många nyanlända vara lättare att integreras på svenska av språkliga skäl**, säger folktingsordförande Sandra Bergqvist. (VBL, 30.3.2022, Nu börjar många ukrainska barn i österbottnisk skola, korostukset kirjoittajien)

Kaikki eivät kuitenkaan olleet vakuuttuneita ruotsin kielen helppoudesta. Esimerkiksi kaksikielisessä Pietarsaassa työskentelevä maahanmuuttokoordinaattori Emet huomauttaa, että kielen oppiminen on aina yksilöllistä (esimerkki 6).

- (6) Lärarna [på de finlandssvenska integrationsdagarna i 2016] var ense om att **svenskan är ett lättare språk att lära sig, men jag skulle nog säga att där är det väldigt individuellt**, säger Emet. (HBL, 11.12.2016, Ställ inte språken mot varann, korostukset kirjoittajien)

Lehtiaineistossamme on myös esimerkkejä, joissa puhutaan yleisesti kielenoppimisen merkityksestä kotoutumiselle erittelemättä tarkemmin, mistä kielistä on kyse. Kaiken kaikkiaan ruotsin helppous nousi esiin yhtenä omana teemanaan verrattuna vaikeana pidettyyn suomeen ja erityisesti englannin, saksan, ukrainan tai jonkin muun indoeurooppalaisen sukulaiskielen pohjalta. Tämän helppousdiskurssin lomassa useissa jutuissa korostettiin myös suomen tärkeyttä, vaikka kieli koettiin vaikeana.

6.3 Ruotsin kieli vaihtoehtona suomen kielelle

Tutkimusaineistossamme ei ollut lehtijuttuja, joissa olisi yksinomaan puolustettu ruotsin kielen asemaa pakkomuuttajien kielikoulutuksessa tai kotoutumisessa laajemmin. Myöskään suomen ja ruotsin vastakkainasettelua pelkästään kielipolitiikan tai ruotsin kielen aseman säilyttämisen näkökulmasta ei esiintynyt, kuten esimerkiksi (7) *Hufvudstadsbladetin* pääkirjoituksesta havainnollistaa. Se on otsikoitu symbolisesti *Päivää – god dag*.

- (7) Och om partnern har svenska som modersmål, eller bor i en svenskspråkig kommun, kan svenskan kännas naturligare. **Integration på svenska ska inte ställas mot integration på finska.** För många som kan engelska kan svenska vara lättare att lära sig först. **Invandrarna ska ha en möjlighet att välja det språk som gynnar dem bäst i den situation de befinner sig i.** (HBL, 10.8.2016, *Päivää – god dag*, korostukset kirjoittajien)

Osassa *Hufvudstadsbladetin* kielivalintaa käsittelevistä artikkeleista kotoutumiskielten punninta jäi kuitenkin suhteellisen pieneksi, ja niissä saatettiin vain lyhyesti mainita, että ruotsinkielistä kotoutumista tulisi lisätä. *Vasabladetissa* kielivalintoja käsiteltiin vähiten, ja valtaosa jutuista oli käytännönläheisiä ja toteavia: missä oppilaitoksissa ruotsia opiskellaan, kuka on oppinut ruotsia tai miten perheissä vanhemmat saattavat opiskella suomea ja lapset ruotsia. *Västra Nylandissa* suomen kieli korostui opetettavana ja opittavana kielenä, mutta mukana oli myös joitakin nostoja ruotsin kielen opetuksesta. Ruotsi mainittiin usein osana monikielisiä toimintoja, kuten yhdistysten järjestämissä tapahtumissa.

Tarkastelemissamme sanomalehdissä esiin nousivat myös ruotsin valinnan seuraukset sekä suomen kielen tärkeys koko maassa (ks. myös alaluku 6.4). Aikajaksolla 2015–2016 uutisointi keskittyi ymmärrettävästi turvapaikanhakuun liittyviin prosesseihin. Vuosina 2022–2023 keskeisiä aiheita olivat lasten koulunkäynti (sekä Suomessa että etäopetuksena Ukrainassa) sekä kuntien toteuttamat kotouttamistoimet toissijaista suojelua saaville ukrainalaisille. Samalla aikajaksolla uutisoitiin myös vuosina 2015–2016 tulleiden pitkistä valitusprosesseista.

Yleisesti kaikissa tutkimissamme lehdissä ruotsi näyttäytyi vaihtoehtona. Useiden artikkeleiden viranomaishaastatteluisa todettiin, että valinnanvapaus on itsessään selvää (*Självfallet får de själv välja*) tai tavoiteltavaa (*Gärna skulle vi kunna ge ett alternativ*). Samalla kuitenkin tähdennettiin, että on tiedettävä, millaisia seurauksia valinnasta koituu (ks. myös Tervetuloa Suomeen -opas, Työ- ja elinkeinoministeriö 2022). Erityisesti kaksikielisillä alueilla pidettiin tärkeänä, että viranomaiset kertoisivat selkeästi mahdollisuudesta valita ruotsi – joko ensimmäiseksi kotoutumiskieleksi tai myöhemmin suomen opintojen jälkeen. Suomen kielen asemaa ei kyseenalaistettu, mutta ruotsin asemaa ei myöskään haluttu ylikorostaa, saati pyrkiä suostuttelemaan yksilöitä valitsemaan ruotsia. Esimerkiksi *Hufvudstadsbladetin* keväällä vuonna 2016

ilmestyneessä jutussa (esimerkki 8) haastateltavana on Kuntaliiton maahanmuuttaja-koordinaattori Liselott Sundbäck, jonka tehtävänä oli tuolloin luoda selkeät rakenteet ruotsinkieliselle kotoutumispolulle mutta samalla suhtautua niihin kriittisesti. Hänen haastattelunsa kuvastaa sovittavaa suhtautumista kielikysymykseen: suomen kielen merkitystä ei tule kiistää, mutta samalla on hyvä muistaa, että ruotsi nähtäisiin varteenotettavana vaihtoehtona. Teoreettisen viitekehyksemme, kielellisen kansalaisuuden (Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004) näkökulmasta tässä ongelmanasettelussa tulee esille yhtäältä kielellistä kansalaisuutta tukeva maahanmuuttajan oma valinnanvapaus, yksilöllisyys ja toimijuus, toisaalta valtion virallisen kielitilanteen ja -politiikan mukaiset viranomaisohjeistukset.

- (8) Men varför behövs integration på svenska – att tillhöra en minoritet inom minoriteten är kanske ingen lottovinst?
– **Vi ska inte bläögt marknadsföra integration på svenska, inte övertala någon. Men det borde vara en möjlighet som gäller alla.** I slutändan handlar det om att inte diskriminera – varför skulle vi undanhålla en viss grupp, invandrarna, möjligheten att läsa och lära sig svenska? säger Sundbäck. [––]
– Integrationsutbildning på två språk är en bra sak, men för alla är det kanske inte ett alternativ. Kan du inte skriva från början kan det bli alltför utmanande att lära sig två språk på en gång. (HBL, 24.4.2016, Integration på svenska ska vara ett alternativ, korostukset kirjoittajien)

Kielivalintaa tulee siis harkita tarkoin, mutta kuka lopulta valinnan tekee ja millaiseen tietoon valinta perustuu? Millaiset mahdollisuudet pakkomuuttajalla on käytännössä vaikuttaa kielivalintaan, kun hänen pysymisensä maassa on vielä epävarmaa? Esimerkki (9) toimijuuden rajallisuudesta on hyvin valaiseva. *Vasabladetin* vuonna 2022 julkaisussa jutussa haastateltavana on Alexandr. Hän oli tullut Suomeen turvapaikanhakijana vuonna 2013, ja hänet oli sijoitettu Oravaisten vastaanottokeskukseen, jossa opetettiin vain suomea. Alexandr hakeutui opiskelemaan ruotsia omalla kustannuksellaan. Saatuaan pakolaisstatuksen hän muutti Espooseen, jossa hän joutui penäämään oikeuttaan opiskella ruotsia. Sitaatissa Migri ja Espoo ilmenevät toimijoina, joita vastaan on kamppailtava oikeuksiensa puolesta.

- (9) – Jag blev intresserad av svenska språket och det visade sig vara bra, för Migri placerade mig i Oravais. **Men Migri ville att jag skulle lära mig finska och inte svenska.** Det motsatte jag mig. Jag förstod att om jag lär mig svenska är också Sverige, Norge och Danmark öppna för mig. Så Alexandr började smygåka buss till Norrvalla för att gå kurser i svenska. Betalade gjorde han ur egen ficka. – Då jag fick asyl flyttade jag till Esbo. Esbo stad lät mig inte heller integreras på svenska. Det skrevs om mitt fall i tidningar. Och det ledde faktiskt till en förändring. (VBL, 6.9.2022, Alexandr blev finlandssvensk, korostukset kirjoittajien)

Aineistossamme on myös haastateltu pakkomuuttajia, jotka ovat valinnasta kokonaan eri mieltä. ”Siitäkin huolimatta” (*trots att*), että heidät oli sijoitettu ruotsinkieliselle paikkakunnalle, elämä osoittautui yksinkertaisemmaksi, kun kieleksi oli valikoitunut suomi (ks. myös alaluku 6.4 ruotsin kielen alueellisesta kattavuudesta). Myös paikalliset kotouttamistyön asiantuntijat ja muut päättäjät haluaisivat tehdä kielivalinnasta mahdollisimman helpon ja turvallisen. Olisi karhunpalvelus, jos turvapaikanhakijat ja toissijaista suojelua saavat eivät voisi opiskella suomea (esimerkki 10).

- (10) De ukrainska barnen som bor i Ingå har börjat i finskspråkig skola, **trots att** kommunens majoritetsspråk är svenska. Hur det blir om det kommer flera barn är oklart. Att eleverna integreras på finska i Ingå baserar sig på beslut som fattats i kommunen tidigare. – I beslutet står det att **finska ändå är majoritetsspråket i Finland**, och att det därför är **lättare för nya elever** att komma in i samhället om de lär sig finska, säger Annika Wide (SFP). (VN, 1.4.2022, Skolspråk beror på kommun, korostukset kirjoittajien)

Näyttää myös siltä, että pakkomuuttajan asiakkuus ohjaa kielivalintaa. Esimerkissä (11) kuvataan ruotsinkielisen Pohjanmaan linjauksia. Kiintiöpakolaiset ovat jo lähtökohtaisesti kunnan kotouttamispalvelujen piirissä, minkä vuoksi tässä tapauksessa Pietarsaareissa on päätetty aloittaa ruotsin kielellä. Kiintiöpakolaisilla on kuitenkin myöhemmin mahdollisuus vaihtaa suomen kieleen, mikäli he näin haluavat. Jutussa ei eritellä, miten kielenvaihtoa käytännössä tuetaan.

- (11) Språkval styrs också av slumpen, före den inledande kartläggningen. Oravais flyktingförläggning, som hör till Vörå kommun, har en enhet i Jakobstad och en i Oravais. På den första gäller finska, men i Oravais får asylsökande flyktingar också lära sig svenska. För de som kommit som kvotflyktingar till Jakobstad gäller däremot majoritetsspråket svenska, säger integrationskoordinator Eva-Maria Emet vid socialcentralen i Jakobstad. Sedan 2010 har 384 kvotflyktingar kommit till Jakobstadsnejden. – **De får byta språk till finska efter en tid, om de vill. Det har ändå inte ännu hänt.** (VBL, 8.10.2015, Svårt få integration på svenska, korostukset kirjoittajien)

Aineistomme paljastaa, kuinka tempoilevaa kielenopetuksen järjestäminen voi olla. Esimerkissä (9) Oravaisissa vielä opetettiin suomea, mutta vuonna 2015 kieli oli vaihtunut ruotsiin. Vastaanottokeskuksessa tekemämme etnografisen tutkimuksen perusteella on kuitenkin todettava, että ruotsin kielen opetusta järjestettiin erillisenä kokeiluna, jota rahoitti ulkopuolinen toimija. Kaikille vastaanottokeskuksen asiakkaille tätä mahdollisuutta ei tarjottu. (Pöyhönen ym. 2019.)

Lehtijutuissa esiteltiin instituutioiden (esim. vastaanottokeskus, aikuisoppilaitokset, perusopetus) järjestämän kielikoulutuksen lisäksi muita oppimisen väyliä ja tapoja. Kolmannen sektorin toiminta tuli vahvasti esille näissä lehtiteksteissä, ja esimerkiksi urheiluseurojen ja järjestöjen roolia suomen (ja ruotsin) kielen oppimisessa pidettiin

tärkeänä. Viranomaistoiminnan vastapainona kolmannen sektorin voidaankin katsoa mahdollistavan paitsi kielellistä kansalaisuutta (Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004) myös luvussa 3 esittelemiämme arjen kansalaisuutta (esim. Puumala & Shindo 2021) ja kansalaisuustekoja (Isin 2008).

6.4 Ruotsin kielen alueellinen kattavuus

Sekä pakkomuuttajat että muut toimijat pohtivat lehtiaineistossamme, kannattaako vähemmistöön kuuluvien pakkomuuttajien opiskella ruotsia. Manner-Suomessa suomi on valtakieli, kun taas ruotsi asemoituu alueelliseksi kieleksi, vaikka sillä on kansalliskielen asema. Toisaalta ruotsin kielialue ulottuu Pohjoismaihin, mikä laajentaa sen käyttömahdollisuuksia.

Ruotsin kielen valinnan perusteltiin sekä luovan enemmän mahdollisuuksia että kaventavan niitä. Avainasemassa ovat pakkomuuttajan mahdollisuudet liikkua Suomessa ja sen ulkopuolella. Mikäli hän jää alueelle, jossa enemmistökieli on ruotsi, hänen on selvittettävä alueen työmahdollisuudet. Esimerkiksi korkeakoulutetuille maa-seutumaisissa ruotsinkielisen Pohjanmaan kunnissa on hyvin rajalliset mahdollisuudet työllistyä, vaikka työllisyysaste muutoin olisi korkea. Perheellisten tulee arvioida myös lasten opintopolkua, mikäli perhe jää paikkakunnalle.

Aineiston myöhemmällä ajanjaksolla 2022–2023 ruotsin kielen valintaa perusteltiin eritoten työhön liittyvien mahdollisuuksien kautta. Lehtiartikkeleissa esimerkiksi kaavailtiin ukrainalaisten kouluttamista ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tehtäviin, kun ukrainalaisten lasten määrä paikkakunnalla on merkittävästi kasvanut. Esimerkissä (12) toimittaja kysyy kotouttamistyön asiantuntijalta, mitä haittapuolia voi olla ukrainalaisen pakolaisen ruotsin kielen opiskelussa, kun suomi on maan enemmistökieli.

- (12) **[Toimittaja]:** "Ser du att det finns nackdelar med att som ukrainisk flykting lära sig svenska, då majoritetsspråket här är finska?"
[Tidigare rektor för Grundskolan Norsen och nyutnämnd flyktingsamordnare]: Det är klart att vi måste informera dem om att det bara är fem procent av befolkningen som kan svenska. Samtidigt ser jag att situationen är annorlunda nu, jämfört med år 2015. Många har pappor, bröder eller söner kvar i Ukraina och de vill säkert tillbaka så snabbt som möjligt. Om de sedan i framtiden vill åka utomlands för att jobba, så är det ju tio miljoner människor som pratar svenska, medan bara fem miljoner pratar finska. (HBL, 6.4.2022, Få ukrainska barn anmälda till svenskspråkiga skolor i Nyland, korostukset kirjoittajien)

Esimerkissä (12) toistuvat suomalaisen kotouttamispolitiikan keskeiset perustelut. Uutena näkökulmana haastateltava tuo esiin, että ukrainalaisilla saattaa olla halua palata kotimaahansa, mikä kertoo heidän maahanmuuttostatuksestaan. Haastateltava ei kuitenkaan anna yksiselitteistä vastausta. Tämä voidaan tulkita siten, että suomi

saattaa olla parempi ratkaisu, mutta jos paluusuunnitelmat muuttuvat, ruotsi voi tarjota laajemmat työmarkkinat. Olennaista on tarjota tietoa vaihtoehtoista ja niiden seurauksista.

Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden tulevaisuudennäkymiä käsitellään esimerkissä (13). Mikäli turvapaikanhakijat ovat opiskelleet vastaanottoaikana suomea, kuntapaikan saaminen on todennäköisempää. Muussa tapauksessa heidän on jätävä ruotsinkieliselle Pohjanmaalle.

- (13) Asylförläggningarna i Korsnäs och Malax underlyder också asylcentralen i Kristinestad. Där blir det ändå aktuellt att ordna skolundervisningen på orterna där barnen bor, uppger centralens direktör Annica Riddar. Det är inte heller nödvändigt att ordna undervisningen på finska, även om det varit kutym. – **Det anses vara lättare att ordna kommunplats för de som får uppehållstillstånd om de har finska som grund. Annars måste de stanna här vid kusten.** Men nu har det också uttalats från regeringshåll att integreringen även kan ske på svenska, säger Riddar. Riitta El-Nemr utesluter inte heller svenskspråkiga lösningar i Kristinestad. – Nu har vi så många asylsökande att det bara gäller att hitta fungerande lösningar, säger hon. (VBL, 18.11.2015, Asylbarn ryms inte i skola, korostukset kirjoittajien)

Haastateltu Kristiinankaupungin vastaanottokeskuksen johtaja Annica Riddar huomauttaa, että valtioneuvoston hallitusohjelmassa mainitaan ruotsinkielinen kotoutuminen, mikä toisi tilanteeseen uuden näkökulman (vrt. Forsgård 2025).

Aineistossamme on lukuisia samankaltaisia lehtijuttuja, joissa ruotsin kielen valintaa tarkastellaan huolellisesti välttäen ottamasta kantaa puolesta tai vastaan. Näkökulmissa otetaan huomioon suomenruotsalainen vähemmistö niin, ettei ruotsin asemaa tule kyseenalaistetuksi saati uhatuksi. Samalla kuitenkin puhutaan varovaisesti, sillä kielipolitiikka herättää tunnetusti polarisoivaa keskustelua (Ihalainen ym. 2011), ja sen yhdistäminen pakkomuuttoon tekee aiheesta entistä herkemmän ja ristiriitaisemman.

Kielialuetta perustellaan muillakin tekijöillä kuin työmarkkinoilla. Erityisesti ruotsinkielisellä Pohjanmaalla ja muissa maaseutumaaisissa kaksikielisissä kunnissa painoarvoa annetaan rauhalliselle ja turvalliselle elinympäristölle, uusille ystävyys-suhteille ja kuulumisen tunteille. Näihin ympäristöön liittyviin ruotsin kielen valinnan perusteluihin viitattiin artikkeleissa esimerkiksi pakkomuuttajia majoittaneiden isäntäperheiden kielikäytänteiden kautta tai yksinkertaisesti toteamalla, että pakkomuuttajien tulisi kotoutua lähiympäristön enemmistökielellä.

7 Päätäntö

Tarkastelimme tässä artikkelissa, miten pakkomuuttajien ruotsin kielen oppimista ja käyttöä uutisoitiin Suomen ruotsinkielisissä sanomalehdissä vuosina 2015–2016 ja

2022–2023. Toisena tutkimuskysymyksenä pohdimme, millaista kuvaa sanomalehti-uutisointi tuottaa kielellisestä kansalaisuudesta (Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004). Vuosien 2015–2016 aineisto painottui Lähi-idästä tulleista turvapaikanhakijoista kertoviin artikkeleihin, kun taas vuosina 2022–2023 huomio keskittyi Ukrainasta tulleisiin, tilapäistä suojelua saaviin. Lehtitekstiaineistossa paikantui useita mielenkiintoisia teemoja, joista analysoimme neljää: ruotsista puhuvia toimijoita, ruotsin koettua helppoutta, ruotsia vaihtoehtona suomelle ja ruotsin alueellista kattavuutta.

Aineistossamme pakkomuuttajien representaatiot ovat pääosin myönteisiä ja myötätuntoa herättäviä, ja heitä korostetaan yksilöinä enemmän kuin kirjallisuuskatsauksemme (luku 4) perusteella oli odotettavissa. Laajempi, tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäävä kysymys kuitenkin on, vaikuttaako sitaattien runsas määrä siihen, että pakkomuuttajat esitetään myönteisemmässä valossa verrattuna lehtijuttuihin, joissa sitaatteja ei ole tai joissa henkilökuva ei ole keskiössä. On myös tärkeää huomioida, että pelkkä siteeraus ei vielä paljasta, millaisen prosessin myötä se on päätynt lehtijuttuun. Onko se kenties osa toimittajan ja haastateltavan keskustelua ja monologisoitu näyttämään haastateltavan yksinpuhelulta (Haapanen 2016a, 2017)? Kuinka paljon haastateltavan kieltä on muokattu – onko sitä selkeytetty, stilisoitu tai terävöitetty? Onko esimerkiksi puhekielisyyksiä, lipsahduksia tai oppijakieltä poistettu tai haastateltavan puhetta tiivistetty, jotta se sopisi paremmin jutun kokonaisuuteen (Haapanen 2016b)? Tutkimuksemme kannalta olisi myös merkittävää tietää, onko haastatteluissa käytetty tulkkia tai muuten toimittu monikielisesti. Tällaisia yksityiskohtia lehtijutuissa eriteltiin harvoin.

Ruotsin kielellä toimiminen pakkomuuttajana esimerkiksi opinnoissa, työssä, työharjoittelussa tai vapaa-ajan aktiviteeteissa tarjoaa konkreettisia esimerkkejä kielellisestä (tai sosiolingvistiksestä) kansalaisuudesta (Stroud 2001, 2018; Stroud & Heugh 2004; Cooke ym. 2023), jota käytimme aineiston luennan ja analyysin linssinä. Kielellisen kansalaisuuden toteutuessa yksilöt voivat kielenkäyttönsä ja kielivalintansa kautta kyseenalaistaa heille asetettua asemaa, tehdä itsensä kuulluiksi omassa asiassaan ja määritellä itseään uudelleen suhteessa paikalliseen tai kansalliseen sekä poliittiseen yhteisöön – saada aikaan jopa muutoksia mediahuomion ansiosta (ks. myös Pöyhönen & Simpson 2021). Useimmiten artikkeleissa pakkomuuttajia ei kuitenkaan esitetty aktiivisina toimijoina ja yksilöinä vaan erityyppisten viranomaisten toiminnan kohteina etenkin vuosina 2015–2016. Myös ”vähemmistö vähemmistössä” -problematiikka nousi useissa artikkeleissa esiin karuna realismina monista myönteisistä kuvauksista, jopa sankaritarinoista huolimatta.

Maahanmuuttostatus (esim. turvapaikanhakija, kiintiöpakolainen, tilapäistä suojelua saava) määrittää sekä käytännössä että useissa sanomalehtiartikkeleissamme yksilöiden – ja ajoittain myös kokonaisien etnis-kielellisten ryhmien, kuten irakilais-ten tai ukrainalaisten – toimintamahdollisuuksia ja reunaehtoja. Vuosien 2015–2016 uutisoinnissa Lähi-idästä ja Afganistanista saapuneille turvapaikanhakijoille opetettiin vastaanottokeskuksissa suomea. Samoihin kuntiin sijoitettujen kiintiöpakolaisten

kotoutumiskieli oli usein ennalta päätetty; ruotsinkielisenemmistöisissä kunnissa se oli ruotsi. Toimijuus, yksilönvapaus ja siten myös kielellinen kansalaisuus olivat näissä tilanteissa rajallisia. Sen sijaan vuosien 2022–2023 uutisoinnissa tilapäistä suojelua saavat ukrainalaiset esitettiin usein omaehtoisina ja aktiivisina toimijoina, jotka olivat jollain tavoin kiinnittyneet paikallisyhteisöihin. Näissä yhteyksissä myös ruotsin kieli näyttäytyi sosiaalisen vuorovaikutuksen ja käytännön toimien kielenä muiden kielten – kuten englannin, ukrainan, venäjän ja suomen – rinnalla.

Lehtiaineistossa äänessä olevat poliitikot, viranomaiset, tutkijat, toimittajat ja muut asiantuntijat valottivat ruotsin kielen valintaa ja ruotsiksi kotoutumisen etuja ja haittoja eri näkökulmista. Ruotsi näyttäytyi vaihtoehtona, josta muuttajien on saatava tietoa punnitakseen valinnan seurauksia. Aina ei käynyt selville, viittasivatko asiantuntijat muihin kuin pakkomuuttajiin, sillä valintapuheeseen kytkeytyi myös vastuupuhetta ikään kuin valinta olisi kokonaan yksilön käsissä.

Maahanmuutto ja erityisesti pakkomuuttajat tulevat epäilemättä olemaan kuuma puheenaihe politiikassa ja mediassa lähitulevaisuudessakin; tästä on runsaasti merkkejä niin Suomessa kuin muissakin maissa. Kieli on keskeinen osa sekä maahanmuuton arkea että sen poliittista ja yhteiskunnallista käsittelyä. Kieleen liittyvät valinnat ja mahdollisuudet vaikuttavat suoraan yksilöiden toimijuuteen, kuulumisen tunteeseen ja integroitumisen reitteihin. Kielen paikka maahanmuuttokeskustelussa on siis paitsi käytännöllinen myös ideologinen. Kieli kytkeytyy siihen, millaisin ehdoin yhteisöön voi kuulua, millaista kielellistä kansalaisuutta kukin voi toteuttaa sekä miten vastaanottavassa yhteiskunnassa suhtaudutaan maahanmuuttaneiden mahdollisuuksiin oppia ja käyttää vähemmistökieltä – olipa heidän maahanmuuttostatuksensa mikä tahansa.

Kiitämme

Tutkimusta on rahoittanut Svenska kulturfonden, projektin numero 189726. Kiitämme tutkimusryhmämme jäseniä Sari Aholaa, Linda Bäckmania ja Lotta Kokkosta sekä journalistiikan asiantuntijoita Turo Uskalia ja Mikko Villiä arvokkaista kommentteista käsikirjoitusta tehdessämme.

Kirjallisuus

- Adoni, H. & S. Mane 1984. Media and the social construction of reality: toward an integration of theory and research. *Communication Research*, 11 (3), 323–340.
<https://doi.org/10.1177/009365084011003001>
- Arghavan, M., N. Hirschfelder, & K. Motyl 2019. Who can speak and who is heard/hurt? Facing problems of race, racism, and ethnic diversity in the humanities in Germany: A survey of the issues at stake. Teoksessa M. Arghavan, N. Hirschfelder, L. Kopp & K. Motyl (toim.) *Who can speak and who is heard/hurt? Facing problems of race, racism, and ethnic diversity in the humanities in Germany*. Bielefeld: Transcript Verlag, 9–42.
- Baker, P., C. Gabrielatos, M. Khosravini, M. Krzyżanowski, T. McEnery & R. Wodak 2008. A useful methodological synergy? Combining critical discourse analysis and corpus linguistics to examine discourses of refugees and asylum seekers in the UK press. *Discourse & Society*, 19 (3), 273–418. <https://doi.org/10.1177/0957926508088962>
- Bäckman, L. 2021. Nya talare av svenska i Finland: positionering i berättelser om språk och integration. *Språkets funktion. Juhlakirja Urpo Nikanteen 60-vuotispäivän kunniaksi – Festschrift till Urpo Nikanne på 60-årsdagen – Festschrift for Urpo Nikanne in honor of his 60th birthday*. Åbo: Åbo Akademi, 284–305. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4062-1>
- Bäckman, L. & S. Haapamäki 2019. Perspektiv på integration i rural minoritetsspråksmiljö – exemplet Närpes i Finland. *Multiethnica*, 39, 39–53.
<https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1542744/FULLTEXT01.pdf>
- Bäckman, L. & S. Haapamäki 2024. Learning Swedish in contexts of migration to Finland. Teoksessa J. Simpson & S. Pöyhönen (toim.) *Minority language learning for adult migrants in Europe*. Londono: Routledge, 42–66.
- Cooke, M., D. Bryers & B. Winstanley 2019. 'Our languages': Towards sociolinguistic citizenship in ESOL. Teoksessa M. Cooke & R. Peutrell (toim.) *Brokering Britain, educating citizens. Exploring ESOL and citizenship*. Bristol: Multilingual Matters, 137–153.
- Cooke, M., B. Rampton & J. Simpson 2023. ESOL and linguistic citizenship: Practical actions amid policy neglect. *Working Papers in Urban Language and Literacies* 308.
<https://wpull.org/product/wp308-esol-and-linguistic-citizenship-practical-actions-amid-policy-neglect/> [Luettu 15.5.2025.]
- Creutz, K. & M. Helander 2012. Via svenska – Den svenskspråkiga integrationsvägen. *Magma studie*, 1/2012. Helsinki: Finlands svenska tankesmedja Magma.
<https://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/72.pdf> [Luettu 18.2.2025.]
- Euroopan muuttoliikeverkosto 2016. *Maahanmuuton tunnusluvut 2015*. Euroopan muuttoliikeverkosto. Maahanmuuttovirasto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5920-50-5> [Luettu 18.2.2025.]
- Euroopan muuttoliikeverkosto 2017. *Maahanmuuton tunnusluvut 2016*. Euroopan muuttoliikeverkosto. Maahanmuuttovirasto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5920-59-8> [Luettu 18.2.2025.]
- Euroopan muuttoliikeverkosto 2023. *Maahanmuuton tunnusluvut 2022*. Euroopan muuttoliikeverkosto. Maahanmuuttovirasto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7427-38-5> [Luettu 18.2.2025.]
- Euroopan muuttoliikeverkosto 2024. *Maahanmuuton tunnusluvut 2023*. Euroopan muuttoliikeverkosto. Maahanmuuttovirasto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7427-46-0> [Luettu 18.2.2025.]
- Fábián, A. (toim.) 2023. *The representation of REFUGEES and MIGRANTS in European national media discourses from 2015 to 2017: A contrastive approach (corpus linguistics)*. Berlin: Springer.

- Forsgård, N. E. 2025. Integration på svenska – en lägesrapport 2025. *Magma*, 2/2025. Helsingfors: Tankesmedjan Magma. <https://magma.fi/wp-content/uploads/2025/04/Integration-pa-svenska-en-lagesrapport.pdf> [Luettu 18.2.2025.]
- Fuller, J. 2024. Media discourses of migration: A focus on Europe. *Language and Linguistics Compass*, 18 (4). <https://doi.org/10.1111/lnc3.12526>
- Gabrielatos, C. & P. Baker 2008. 'Fleeing, sneaking, flooding': A corpus analysis of discursive constructions of refugees and asylum seekers in the UK press, 1996–2005. *Journal of English Linguistics*, 36 (1), 5–38. <https://doi.org/10.1177/0075424207311247>
- Gordon, C. 2015. Framing and positioning. Teoksessa D. Tannen, H. Hamilton & D. Schiffrin (toim.) *The handbook of discourse analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell, 324–345.
- Grüne, A.-J., G. Gayer, L. Ivars, B. Mattson, C. Mäki-Hokkonen & A. Sahlström 2013. Integration på svenska i Finland kräver en helhetssyn. Teoksessa M. Tarnanen, S. Pöyhönen, M. Lappalainen & S. Haavisto (toim.) *Osallisen Suomessa – kokeiluhankkeiden satoa. Delaktig i Finland – skörden från försöksprojekten*. Jyväskylä & Helsinki: Jyväskylän yliopisto, Suomen Kulttuurirahasto & Svenska kulturfonden, 244–251.
- Haapanen, L. 2016a. Siteeraus lehtijutuissa. Teoksessa L. Tiittula & P. Nuolijärvi (toim.) *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1424. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 192–224.
- Haapanen, L. 2016b. Haastattelupuheen rekontekstualisointi sitaateiksi lehtijuttuun. *Virittäjä*, 120 (2), 218–254. <https://journal.fi/virittaja/article/view/51313>
- Haapanen, L. 2017. Monologisation as a quoting practice. Obscuring the journalist's involvement in written journalism. *Journalism Practice*, 7, 820–839. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1208057>
- HE (92/2002). Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi kielilaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. <https://finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2002/92> [Luettu 15.5.2025.]
- Helander, M., M. Kosová, T. Pötzsch, K. Teikari, L. Sundbäck, & I. Airas 2015. Kan vi stå till tjänst? Integration på svenska i Finland. Helsingfors: Svenska kulturfonden. https://www.kulturfonden.fi/wpcontent/uploads/2016/01/Kan_vi_sta_till_tjanst_mika_helander_webb.pdf
- Hynes, P. 2021. *Introducing forced migration*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Ihalainen, P., T. Saarinen, T. Nikula & S. Pöyhönen 2011. Aika kielipolitiikassa. Päivälehtien nettikeskustelujen historiakäsitysten analyysi. *Kasvatus & Aika*, 3, 1797–2299. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68407/29530>
- Isin, F. E. 2008. Theorising acts of citizenship. Teoksessa F. E. Isin & G. M. Nielsen (toim.) *Acts of citizenship*. New York, NY: Zed Books, 15–44.
- Julkisen sanan neuvosto s.a. Journalistin ohjeet. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/> [Luettu 18.2.2025.]
- Kalfeli, N., C. Angeli, A. Gardikiotis & C. Frangonikolopoulos 2023. Between two crises: News framing of migration during the Greek-Turkish border crisis and Covid-19 in Greece. *Journalism Studies*, 24 (2), 226–243. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2022.215598>
- Kielilaki 6.6.2003/423. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/423> [Luettu 18.2.2025.]
- Kosová, M. & L. Sundbäck 2021. *Forskning om svensk integration – en kartläggning och röster från fältet*. Åbo: Migrationsinstitutet, Centret för Svenskfinland. Rapporter 4. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/181363/Rapporter%204.pdf> [Luettu 18.2.2025.]
- Kuusisto, A.-K. & J. Tuominen 2019. Epäilyä ja myötätuntoa: Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Ylen verkkouutisissa 2014–2016. *Media & viestintä*, 41 (3), 187–212. <https://doi.org/10.23983/mv.85781>

- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/746> [Luettu 18.2.2025.]
- Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/681> [Luettu 18.2.2025.]
- van Leeuwen, T. 1996. The representation of social actors. Teoksessa C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (toim.) *Texts and practices. Readings in critical discourse analysis*. London: Routledge, 32–70.
- Masoud, A., T. Kurki, K. Brunila & G. Holm 2023. Racialised integration: Arabic-speaking refugees and immigrants' experiences on the paradoxes of integration. *Nordic Journal of Migration Research*, 13 (1), 1–18. <https://doi.org/10.33134/njmr.543>
- Media Audit Finland 2024. KMT 2024 Lehtien lukijamäärät. <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2024/09/Lukijamaarat-KMT-2024.pdf> [Luettu 18.2.2025.]
- Mediakortet – Mediakortti 2024. HBL – VN – ÖN – HBL Junior – Tavoita tehokkaasti uniikki kohderyhmä heidän omalla äidinkielellään. https://bnf.fi/wp-content/uploads/2024/01/KSF-MEDIA-MEDIEKORTTET-2024-FI_compressed-1.pdf [Luettu 18.2.2025.]
- Omidian Sijani, N. 2023. A corpus-assisted discourse analysis of the representation of Syrian refugees in Canadian newspapers. *Discourse & Communication*, 17 (4), 415–440. <https://doi.org/10.1177/17504813231156748>
- Palviainen, Å. & P. Sopanen 2017. Ödesfrågor för Svenskfinland? Två tidningsdebatter från hösten 2015. Teoksessa E. Sköldbberg, M. Andréasson, H. A. Eryd, F. Lindahl, S. Lindström, J. Prentice, & M. Sandberg (toim.) *Svenskans beskrivning 35: Förhandlingar vid trettiofemte sammankomsten Göteborg 11–13 maj 2016*. Göteborg: Göteborgs universitet, institutionen för svenska språket, 271–285. <http://hdl.handle.net/2077/52211>
- Pantti, M. & M. Ojala 2019. Caught between sympathy and suspicion: Journalistic perceptions and practices of telling asylum seekers' personal stories. *Media, Culture & Society*, 41 (8), 1031–1047. <https://doi.org/10.1177/0163443718756177>
- Parks, P. 2019. An unnatural split: How 'human interest' sucks the life from significant news. *Media, Culture & Society*, 41 (8), 1228–1244. <https://doi.org/10.1177/0163443718813498>
- Peled, Y. 2023. The practical ethics of linguistic integration: Three challenges. *Metaphilosophy*, 2023, 1–15. <https://doi.org/10.1111/meta.12653>
- Perälä, A. & M. K. Niemi 2018. Asylum seekers arrived, elites occupied the air: Topics and interviewees in YLE's magazine programmes during the "asylum-seeker crisis". *Nordicom review*, 39 (2), 79–93. <https://doi.org/10.2478/nor-2018-0013>
- Piller, I. 2016. *Linguistic diversity and social justice*. New York, NY: Oxford University Press.
- Puumala, E. & R. Shindo 2021. Exploring the links between language, everyday citizenship, and community. *Citizenship Studies*, 25 (6), 739–755. <https://doi.org/10.1080/13621025.2021.1968696>
- Pälli, P. & E. Lillqvist 2020. Diskurssianalyysi. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (toim.) *Kielentutkimuksen menetelmiä II*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 374–411.
- Pöyhönen, S., L. Kokkonen & M. Tarnanen 2019. Turvapaikanhakijoiden kertomuksia sosiaalisista verkostoista ja kuulumisen tunteista. Teoksessa E. Lyytinen (toim.) *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 183–204. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/t-02-isbn-978-952-7167-60-1-turvapaikanhaku-ja-pakolaisuus-suomessa.pdf>
- Pöyhönen, S. & J. Simpson 2024. Adult migrant learning minority languages in Europe: An introduction. Teoksessa J. Simpson & S. Pöyhönen (toim.) *Minority language learning for adult migrants in Europe*. London: Routledge, 1–15.

- Pöyhönen, S. & J. Simpson 2021. Contesting language policy for asylum seekers in the Northern periphery: The story of Tailor F. *Language Policy*, 20 (2), 261–285. <https://doi.org/10.1007/s10993-020-09554-0>
- Schreier, M. 2012. *Qualitative content analysis in practice*. London: Sage.
- Sisäministeriö 2024. Hallitus esittää muutoksia tilapäiseen suojeluun liittyvään lainsäädäntöön. Sisäministeriön tiedote, 5.12.2024. <https://intermin.fi/-/hallitus-esittaa-muutoksia-tilapaiseen-suojeluun-liittyvaan-lainsaadantoon>
- Sisäministeriö 2025. Tilapäinen suojelu Ukrainasta paenneille. Ajankohtaista/Ukraina/ Tilapäinen suojelu. <https://intermin.fi/ukraina/tilapainen-suojelu> [Luettu 10.10.2025.] [Luettu 18.2.2025.]
- Stroud, C. 2001. African mother-tongue programs and the politics of language: Linguistic citizenship versus linguistic human rights. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 22 (4), 339–355. <https://doi.org/10.1080/01434630108666440>
- Stroud, C. 2018. Linguistic citizenship. Teoksessa L. Lim, C. Stroud & L. Wee (toim.) *Multilingual citizen: Towards a politics of language for agency and change*. Bristol: Multilingual Matters, 17–39.
- Stroud, C. & K. Heugh 2004. Linguistic human rights and linguistic citizenship. Teoksessa D. Patrick & J. Freeland (toim.) *Language rights and language survival: A sociolinguistic exploration*. Manchester: St Jerome, 191–218.
- Stroud, C. & L. Wee 2007. Consuming identities. Language planning and policy in Singaporean late modernity. *Language Policy*, 6, 253–279. <https://doi.org/10.1007/s10993-007-9047-6>
- Trilling, D., P. Tolochko & B. Burscher 2017. From newsworthiness to shareworthiness. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 94 (1), 38–60. <https://doi.org/10.1177/1077699016654682>
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turtiainen, K. 2016. Pakkomuuttajat sosiaalityön asiakkaina. Teoksessa M. Jäppinen, A. Metteri, S. Ranta-Tyrkkö & P.-L. Rauhala (toim.) *Kansainvälinen sosiaalityö: käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja*. Kuopio: Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja, 203–244.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2022. *Tervetuloa Suomeen -opas*. <https://tem.fi/tervetuloa-suomeen> [Luettu 18.2.2025.]
- Valtioneuvosto 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042>
- Villi, M. & R. G. Picard 2019. Transformation and innovation of media business models. Teoksessa M. Deuze & M. Prenger (toim.) *Making media. Production, practices, and professions*. Amsterdam University Press, 121–131.
- Williams, Q., A. Deumert & T. M. Milani 2022. Introduction. Teoksessa Q. Williams, A. Deumert & T. M. Milani (toim.) *Struggles for multilingualism and linguistic citizenship*. Bristol: Multilingual Matters, 1–15.

Liite 1. Taulukot

TAULUKKO 1. Tutkittujen lehtien perustiedot.

Sanomalehti	Lukijamäärä (2024)	Ilmestymistiheys	Kustantaja
Hufvudstadsbladet	53 900*	joka päivä	Hufvudstadsbladet Ab (2023 omistajanvaihdos: Bonnier ja Konstsam- fundet)
Västra Nyland	16 650**	2 krt viikossa, tiistaisin ja perjantaisin	Hufvudstadsbladet Ab (2023 omistajanvaihdos: Bonnier ja Konstsam- fundet)
Vasabladet	28 500*	ti-su	HSS Media (keväästä 2024 lähtien Bonnier News Finland)

*painetun lehden keskimääräisen numeron lukijat (Media Audit Finland 2024)
**lukijamäärä/viikko (Mediakortet – Mediakortti 2024)

TAULUKKO 2. Tutkimuksen lehtiaineisto.

Sanomalehti	Artikkelien kokonaismäärä 2015–2023	Artikkelien määrä 09/2015–12/2016	Artikkelien määrä 03/2022–12/2023
Hufvudstadsbladet	128	34	30
Västra Nyland	86	42	20
Vasabladet	193	58	38
Yhteensä	407	134	88

TAULUKKO 3. Esimerkki *Vasabladet*-lehden koodausprosessista Excel-tiedostossa.

Aineiston tyyppi	Artikkelin otsikko	Muistiinpanoja	Mainitut kielet	Julkaisu- päivä	Pakkomuuttajan tausta
henkilökuva	Hatet motiverade honom att bli läkare	Henkilökuva 26-vuotiaasta lääkäriopiskeli- jasta, joka saapui kiintiöpakolaisena Peta- laxiin vuonna 2000. Toisella yrittämällä hän pääsi ruotsinkieliseen lääkäriohjelmaan Helsingin yliopistoon. Soroush sanoo, että opintojen alussa häneltä meni ohi asioita puutteellisen suomen kielen taitonsa takia: "Elämä olisi ollut yksinkertaisempaa, jos olisimme oppineet suomea alusta alkaen". Sitten hän tapasi suomenkieliseltä linjalta henkilön, joka auttoi häntä kääntäen ja selittäen. Nyt Soroush sanoo pärjäävänsä molemmilla kielillä ja omaavansa paremmat mahdollisuudet.	suomi, ruotsi	26.9.2015	Kiintiöpakolainen, Iran
uutinen	Flera ukrainska barn börjar i svensk skola	Korjataan edellisen jutun virheellinen väite, että kaikki ukrainalaiset pakolaislapset Vaa- sassa integroidaan suomeksi. Näitä oppilaita on kymmenen. Koulutusjohtaja Knookala: "Enemmistö on valinnut menevänsä suo- menkielisiin kouluihin, mutta olemme koko ajan toivottaneet tervetulleeksi ja ottaneet vastaan molemmille kielille". Haga skolan rehtori Ann-Christine Loo-Örnin mukaan on tärkeää, että ulkomaalaistaustaiset lapset saavat ystäviä, jotka puhuvat heidän kotoutumiskieltään. Mitä tulee kotouttamis- politiikkaan Vaasassa, Loo-Örn ei usko, että ruotsin kielellä integroiminen asetettaisiin Vaasassa tarkoituksella kakkossijalle, mutta että näin tahtoo käydä "vanhasta tottumuk- sesta". Borgaregatans skolan rehtori Markus Rönnblom sanoo, että on perheiden oikeus päättää, haluavatko ruotsin- vai suomenkie- lisiin kouluihin, ja iloitsee, että on heitäkin, jotka haluavat integroitua ruotsiksi.	ruotsi, suomi	13.8.2022	Pakolaislapset, Ukraina

TAULUKKO 4. Suorien sitaattien puhujat (n=222) puhujatyypeittäin, lehdittäin ja ajanjaksoittain eriteltyinä.

	HBL 2015– 2016	HBL 2022– 2023	VÄSTRA NYLAND 2015–2016	VÄSTRA NYLAND 2022–2023	VBL 2015–2016	VBL 2022–2023	Yhteensä
Kyseisen ajanjakson pakkomuuttajat	12	8	10	2	10	5	47
Aiemmin saapuneet (pakko)muuttajat	3	7	8	4	6	5	33
Opetushenkilöstö	1	2	10	5	7	7	32
Muut	4	6	5	2	10	3	30
Opetushallinnon edustajat	2	4	1	4	2	6	19
Vapaaehtoiset	2	1	6	8	1	-	18
Maahanmuutto-koordinaattorit	5	2	2	1	5	-	15
Toimittajat	5	2	3	2	-	-	12
Vastaanotto-keskuksen johtajat	1	-	2	-	4	1	8
Järjestöjen edustajat	3	-	2	-	1	2	8

Liite 2. Aineistoviitteet

- HBL 18.11.2015 / VN (21.11.2015). West, Markus: Vi älskar svenska. *Hufvudstadsbladet*, 18.11.2015, nr. 311, s. 14–16. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2632490>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- HBL 24.4.2016. Bäck, Jenny: Integration på svenska ska vara ett alternativ. *Hufvudstadsbladet*, 24.4.2016, nr. 110, s. 6. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2533924>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- HBL 10.8.2016. Holmberg, Marina: Päivää – god dag. *Hufvudstadsbladet*, 10.8.2016, nr. 213, s. 18. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2534375>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- HBL 11.12.2016. Suni, Jessica: ”Ställ inte språken mot varann”. *Hufvudstadsbladet*, 11.12.2016, nr. 334, s. 8. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2534958>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- HBL 6.4.2022. Herrman, Heidi: Få ukrainska barn anmälda till svenskspråkiga skolor i Nyland. *Hufvudstadsbladet*, 6.4.2022, nr. 94, s. 12. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2522264>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VBL 26.9.2015. Holmström, Cecilia: Hatet motiverade honom att bli läkare. *Vasabladet*, 26.9.2015, nr. 224, s. 9. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2650956>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VBL 8.10.2015. Holmström, Stefan: Svårt få integration på svenska. *Vasabladet*, 8.10.2015, nr. 234, s. 12. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2650556>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VBL 18.11.2015. Forsman, Tom: Asylbarn ryms inte i skola. *Vasabladet*, 18.11.2015, nr. 268, s. 7. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2650853>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VBL 30.3.2022. Holmström, Cecilia: Nu börjar många ukrainska barn i österbottnisk skola. *Vasabladet*, 30.3.2022, nr. 74, s. 3. <http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2533924>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VBL 6.9.2022. Huggare Smeds, Jonny: Alexandr blev finlandssvensk. *Vasabladet*, 6.9.2022, nr. 206, s. 14. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2547053>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VN 1.4.2022. Strandberg, Mira: Skolspråk beror på kommun. *Västra Nyland*, 1.4.2022, nr. 25, s. 5. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2539315>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- VN 26.5.2022. Strandberg, Mira: De vill bara jobba och leva i Karis. *Västra Nyland*, 26.5.2022, nr. 41, s. 4–5. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2539811>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.